א שאלה

ווערטער לץ!

אזוי ווי מיין אידענע רופט מיך אלע מאל "נעמיינער יונג", צי דארף איך אויך ביישטייערען צום געצייג קאמפיין?

מיט אכטונג,
חיים גרויסהאלטער.

דער לץ

צו גאסט אין דער אלטער היים

(הומאָרעסקע)

פון ישראל ראזינסקי

ווען מיסטער דזשעק גאלדסטיין האט זיך דערוואוסט אז עס האבען אנגע־פאנגען צו נעהן עקסקורשאנס נאך רוס־לאנד, און אז א רייזע הין און צוריק קאסט ניט מעהר ווי דריי הונדערט מיט פופציג דאלאר, האט ער באשלאסען זיך דורכצופאהרען אין דער אלטער היים, אין קליינעם שטערטעלע בלאטעווסקע, וואו ער איז געבוירען, ערצויגען און אויפגעוואַ־סען געוואָרען מיט צוואנציג יאהר צוריק.

אמת, ער האט זיך קיינמאל ניט גע־לאזט הערען צו זיינע איינענע און פריינט און אפילו ניט געענטפערט זיי אויף זיי־ערע פיעלע בריעף. אבער דערויף איז עס דאך אמעריקע. מען זאל ניט זינדיגען מיט די רייד, מען איז שטענדיג "ביזי" און עס איז קיין צייט און קיין געדולד ניטא צו שרייבען שום לאהובי ברידער. דעם אמת זאגענדיג האט ער אפילו זייערע בריעף קיינמאל ניט געלעזען, ווייל דיעזע בריעף זיינען אלע מאל געווען געשריבען אויף רוסיסע בוינענס פאפיר אגי אז עס פלעגט איהם אזש איבערגעהן א גרויל אי־בערן לייב און האט זיי אוועקגעלייגט פון דער האנט.

און בכלל, פלעגט ער טראכטען, איז ניט כדאי זיך צוצולאזען צו די קרובים וואס פון יענער זייט ים, וועלכע דענקען אז דא איז א גאלדען לאנד, דאלארען וואלגערען זיך אין די נאסען ווי מיסט, ניט מעהר־מען דארף נעהמען א לאפעטע און זיי צונויפשארען, און אוב מען איז פויל און מען שארט ניט צונויף א פאר לאפעטעס פון זייערט וועגען אויך איז מען וואס אין דער קארט און מען ווערט נאך פון זיי גאנץ פיין געזידעלט אויך.

יעצט אבער אז עס איז דא א מעג־ליכקייט זיך דורכצופאהרען אליין אינ'ם געבורט שטעדטעלע, וואו יעדער ווינקעלע דערמאהנט אזוי פיעל זכרונות פון די קינדער יאהרען, וויל ער מאכען א רייזע אויף א פאר מאנאטען און זיך אביסעל אפפרישען. דא האט זיך איהם שוין אלעס אזוי צוגעגעסען, די סאסייטיס, פאראיינען שוהלען און חברות, וואו אומעטום איז ער פרעזידענט, קלאפט מיט'ן האמער און האלט לאנגע "ספיטשעס". עס ווילט זיך עפעס איבערבייטען, עפעס וואס נייעס.

און באזונדערס וואלט ער וועלען זיך ווייזען מיט זיין גאנצען אמעריקאנער פראכט און גלאנץ פאר די פיינע בעלי־בתים פון בלאטעווסקע, פאר די "פני", און וועמענס אויגען ער איז פאר זיין אָפּפאה־רען געווען אזוי קליין און האט קיין ווער־דע ניט געהאט. זאלען זיי זעהן וואס פון איהם, יאנקעלע פייער, איז געוואָרען אין אמעריקא, זאלען זיי זעהן וואס הייסט אן אמעריקאנער אָלרייטניק.

און דערווייל וועט ער שוין טאקע זיין ביי זיינע עלטערען אויף קבר אבות און וועט הייסען אראפוואַרפען די הילי־צערנע צובראָכענע מצבות וואס די משפחה האט זיי דארט געשטעלט און הייר־סען ברענגען א פאר גוטע שטיינער מיט אויסגעקלאפטע גאלדענע אותיות און זיי וועלען בעשיינען דעם גאנצען קליינשטעד־טעלדיגען בית עלמין, און וועט הייסען מאכען א געמויערטען פארקאן ארום דיע־זען 'בית עלמין" אז די ציגען זאלען ניט טאנצען אויף די קברים און די חזירים זאָ־לען ניט זיין קיין מחותנים אויפ'ן "הייליי־גען ארט"!

און אויב יהושע העשיל דער גמרא מלמד לעבט נאך וועט מען געבען צוויי מאהל ח"י דאלארען ער זאל האל־טען דעם יאהרצייט פון זיינע עלטערען און לערנען משניות נאך זייערע נשמות.

און נאך כדומה אזעלכע גוטע זאכען וועט ער אויפטאן דארטען אז דאס גאנצע שטעדטעלע וועט געהן כאָראָראָס.

אָפּנעשיקט זיין ווייב און קינדער אין "קאונטרי" פאר וואקיישאן איז ער אריין אין אפיס פון שיפס־קאנטאר, איינ־געצאהלט די געלט און טאקע די זעלבע וואך אריינגעפאהרען אין וועג אריין.

פון וועג האט ער געשריבען א בריעף צו זיינעם א ברודער אין בלאטאווסק אז ער פאהרט צו נאסט, באקומענדיג דעם בריעף איז דער ברודער געווארען זעהר איבערגעראשט און האט באלד אליין צו־פויסט איבערן שטעדטעל. אז די טעג וועט ער האבען צו נאסט זיין ברודער יאנקעלע פון אמעריקא. אין שטעדטעל האט גע־מאכט און אלע האבען איהם מקנא געווען דערויף. עפעס א פליינינקייט: א ברודער צו נאסט פון אמעריקא.

— אהן דיין שאדען הלואי אויף אונז געזאגט געוואָרען אזא גליק — האבען מענשען איהם געזאגט — הלואי האבען מיר ברידער אין אמעריקא און זיי קומען צו אונז צו נאסט, וואלטען מיר זיך שוין פארשפארט אזוי צו מוטשען דא אין דעם גיהנום. דו ביזט דאך א גליקליכער פאר־שוין, כלעבען, וועסט שוין קריגען די שעהנע מתנה, שעהנע עטליכע דאלאר. אדער נאר ווען ער וועט זעהן ווי אזוי די פלאנסט זיך דא און וועהלט אויסנעריסען וועט ער דיך נאר מיטנעהמען מיט זיך קיין אמעריקא. אזא גליק, אזא גליק . . .

יאנקעלעס ברודער האט אָנגעטאן זיין שבת'דיגע קאפאטע מיט'ן שווארצען זיידענעם קאשקעט מעשה מחותן, אויך די ווייב זיינע מיט די קינדערלאך האבען זיך פארפוצט יום טוב'דיג און קוקען זיך די אויגען אויס אויף דעם אמעריקאנער נאסט, וועלכער וועט זיי אזוי פיעל גליק

דער לץ פרעגט

וויפיעל איז לעצטען יאהר איינגעצאלט געוואָרען פאר דעם קרן היסוד, און צו וויפיעל קאנווענשאן דעלעגאטען זענען זיי באַ־רעכטיגט?

* * *

און אויב זיי האבען באצאלט, טא פארוואס זענען ביי די וואלען בלויז געווען זעקס פערזאן?

* * *

וואו געפינען זיך די סאציאליסטישע דעלעגאטען צום געצייג קאמפיין?

* * *

און פארוואס האט דער "סאציאליסטישער" שרייבער פלאץ פאר יעדער אלטער זאך אין "פאָרווערטס", נאר ניט קיין שורה פאר דעם געצייג קאמפיין?

* * *

ביי וועלכען באל דענקט איהר וואלט געווען מעהר קאנדידאַ־טען — ביי אן אסתר המלכה באל, אדער ביי א המן באל?

אזוי זינגען קאנאדישע דיכטער

לעצטען זונטאג האט אונזער מיטארבייטער גרשוני באערט דעם "ליץ" מיט א פאראדיע פון א מאָראנטער שערן־דיכטער, פאר היינטיגען זונטאג אבער פאראפראזירט ער א מאָנטרעאלער "סטאר"־פאעט. מיר האבען שוין שוין אויך אין רעדאקציאָנס־טישקעפטעל אנדערע פאראדיעס זיינע, אין אבי געזונט, וועלען מיר זיי דרוקען — יעדען זונטאג א פאראדיע אויף א ציוויטען.

דריי לידער פון י. י. סיגאל

זישע לאנדוי, מאני לייב און — איך

"מיר" זענען די כהנים די איינציגע
איסצידוכענען מיט אונזערע ווייסע הענטלאך —
דעם צער פון אונזער אומה.
עס רינט פון אונזערע פינגער "שמן־זית" —
און נאך ביי אונזערע בראך־שטולען
האט געשיינט דער "עזור־דליים",
און מיר ציען ווייטער אן טיפער
דעם "פרע־היסטאָרישען" ווייטיק —
אין די געדערים פון אונזער פאלק.
עס האבען די טראכטען
ביז היינט נישט געטראָגען, —
די יורשים פאר אונזער עשירות'דיג געזאנג.
"מיר" זענען פארבליבען די איינציגע "סטראשידלעס"
אויף די פעלדער פון אונזער ליטעראַרישער וועלט —
זישע לאנדוי, מאני לייב און —
איך.

אזא מין שבת'ל

ווי און בראך,
עס ליגט מיין יאך
געבוגדען מיט קופערנע שטריק —
איבער מאָנטרעאָלער גאסען
א גאנצע וואך.

קומט שבת פרי
קריכט פון פעקעליק דעם ציבעלנטען
מיין איינגעהויקערט ווייב
מיט א תפילה אזא:

"עס ציט א וועלט צו דיר די הענט,
וואַרטען ביי דיינע שווערען,
טו אן דיין "יום־טוב'דיגען" בגד
און באווייז זיך פאר זיי
אין דיין אמת'דיג געשטאלט"...

אויף מיין טיש
ליגען ברעקלאך פון מיין וואך,
פון מיין יאך, פון מיין בראך
און עס טריקענען די געהירען
פון מיין ווייסטען הויקער, —
אויף די מאָנטרעאָלער גאסען
א גאנצע וואך.

א, דו פשוט וואָרט

נאך א מצבה —
א, דו וואָרט, פשוט וואָרט —
עס טריפט פון דיר,
געלער בלאט,
ווייסטער טויט —
אויף מיר,
אויף מיין געמיט,
עס רינט פון דיר
עס רינט פון מיר —
ווייסטער אָנגסט
א שרעק!

א, דו וואָרט, טייער וואָרט!
קוועטש מיר אויס,
וואַרף מיך אוועק
ווי א שטיין
אין מיטען גאס,
כ'וועל ניט וויינען,
כ'וועל נישט שרייען,
כ'בין שטום —
א סלופ.
וואָרט, פשוט וואָרט, —
אויף אונזער הייליג אָרט.

א מאנ'ס פילאזאפיע...

(א ניט געגראמטע מאדנע דעקלאראציע פון א מאדערנעם מאן.)

ניט זיי בייז
מיין ליבע ווייב,
פארוואס איך האב
אזוי הייס
געקושט דיין
שוועסטער'ס לייב . . .
גלויב מיר,
ס'איז די ליבע גרויסע
וואס איך האב צו דיר,
וואס האט געטריבען
מיך צו איהר . . .
פארשטעה מיך
ליבע אסתר,
זי איז דאך
דיין צווילינג שוועסטער.
האט זי אויגען
שווארצע, גרויסע,
און האר זיידענע, צארטע,
ווי די שטערען אהן א צאל
און ליפען רויטע
פונקט ווי דיינע
פון אמאל . . .
יא, מיין ווייב,
איך האב געקושט
דיין שוועסטער'ס לייב,
אבער גלויב מיר
אז געקושט האב איך
דיך און איהר . . .

א מאָדערנער מענש

שרייבט איהר?
ניין, כ'נוץ א שרייב־מאשין.
זינגט איהר?
ניין, כ'נוץ א פאטעפאָן.
פארדייט איהר ס'עסען?
ניין, כ'שלינג פילען.
באזוכט איהר קאנצערטען?
ניין, כ'האב א ראדיא.
ריכט איהר זיך צו שטארבען?
ניין, כ'האף, אז אן אויטא וועט מיך איבערפאהרען.

שפריצען

פון יהושע זינגער

איך בין געווען מיט מיין פרוי אין טעאטער, נאכדעם ווי מען האט שוין אָפּ־געשפיעלט א גאנצען אקט, כאפט זי זיך, אז זי האט פארגעסען אויסטאן די העט.

קעהר איך זיך אום, און זעה, אז גלייך הינטער מיר זיצט א מאן און א פרוי.

זאג איך צו דעם איד: מיסטער, מיין פרוי האט אויך אודאי פארשאפט אומאנ־גענעהמליכקייט מיט דעם, וואס זי איז געזעסען אין איהר העט?

"געוויס!" רופט אויס דער איד. "מיין פרוי האט דערזעהן אייער פרוי'ס העט, איז איהר געפעלען געוואָרען. יעצט וויל זי איך זאל איהר אויך קויפען אזא העט!"

* * *

אין א שטעדטעל, ניט ווייט פון טא־ראָנטא, איז דא א איד'ישער סטאר קיפער, וואס איז זעהר רייך. אבער א רשע און א קארגער, אז מען זעהט ניט זיין גלייכען.

איהר קענט זיך אויסציהען פאר זיינע פיס, וועט ער אויך ניט געבען קיין סענט, אדער טאן עפעס א טובה.

פון געבען אויף אלגעמיינע אידישע צדקה זאכען, איז שוין אָפּגערעדט.

די עטליכע אידען פון שטעדטעל קע־נען איהם שוין און זיי ווייסען איהם אויס.

א וואך איז אין שטעדטעל פארקראָ־כען א משולה, פאר עפעס אן ארץ ישראל ישיבה. און האט זיך אָנגעזעצט אויף דעם טעאטער קיפער. אז ער מוז איהם נאר געבען פינף דאלאר.

דער קארגער סטאר קיפער, זעהענדיג, אז עס איז שלעכט, דער איד לאזט איהם ניט אָפּ. רופט ער זיך אָן צום משולח:

"איך וועל אייך אנשטאט פינף, גע־בען צעהן דאלאר, אויב איהר וועט ווייזען דעם קונץ און טרעפען. וועלכעס אויג איז ביי מיר אן ארייננעשטעלטע. א גלע־זערנע".

דער משולח האט נאר א קליינעס קוק געטאן, און באלד אָנגעוויזען וועלכעס אויג איז די גלעזערנע.

"דא האט איהר א צעהן דאלאר ביי!" האט אויסגערופען איבערראשט דער סטאר־קיפער. "אבער איהר מוזט מיר זאגען, ווי אזוי האט איהר אזוי גיך געטראפען, ווייל די אויג איז אזא קינסטליכע, אז ביז יעצט האט עס נאך קיינער ניט באמערקט!"

דער משולח האט צוערשט ארייננע־לענט די געלד אין קעשענע. דאן האט ער געזאגט:

'איך וועל אייך זאגען, פעטער, עס איז גאנץ פשוט. ווען איך האב געקוקט אויף אייערע צוויי אויגען, האב איך באַ־מערקט, אז אין איין אויג גליט א פונק פון א פייעריל פון עפעס ליעבליכעס. האב איך באלד פארשטאנען, אז דאס איז די גלעזערנע!"

* * *

"בופעט" פון וואקזאל, האט זיך געזעצט עפעס איבערקייען אין ער, דער ברודער, איז א מיעדער און א פארשמאכטער אוועק אהיים. אבער ווי ערשטוינט איז ער

דער לץ פרעגט

וויפיעל איז לעצטען יאהר איינגעצאלט געוואָרען פאר דעם קרן היסוד, און צו וויפיעל קאנווענשאן דעלעגאטען זענען זיי באַ־רעכטיגט?

* * *

און אויב זיי האבען באצאלט, טא פארוואס זענען ביי די וואלען בלויז געווען זעקס פערזאן?

* * *

וואו געפינען זיך די סאציאליסטישע דעלעגאטען צום געצייג קאמפיין?

* * *

און פארוואס האט דער "סאציאליסטישער" שרייבער פלאץ פאר יעדער אלטער זאך אין "פאָרווערטס", נאר ניט קיין שורה פאר דעם געצייג קאמפיין?

* * *

ביי וועלכען באל דענקט איהר וואלט געווען מעהר קאנדידאַ־טען — ביי אן אסתר המלכה באל, אדער ביי א המן באל?

דער לץ זאגט

פאראן א מינוט, ווען אפילו א פרוי ווערט אנטשווינען, דאס איז דאן, ווען מען פרעגט איהר, ווי אלט זי איז...

* * *

ניטא עפעס שטארקערעס, ווי די שוואכקייט פון א פרוי.

* * *

פריעז שאפען מארעס און מענער שאפען... געלט פאר די פרויען.

* * *

הייראט איז געגליכען צו א פראצעס אין גערעכט: איין צד בלייבט שטענדיג אומצופרידען.

* * *

מענער הייראטען אויס לאנגווייליג־קייט און פרויען — אויס ניינגעריגקייט...

* * *

דער שטארקסטער מענש איז דער, אויף וועמען מען קען זאגען, אז ער השם כעמט נארנישט קיין — שווארצע דיטען.

דער לץ זאגט

פאראן א מינוט, ווען אפילו א פרוי ווערט אנטשווינען, דאס איז דאן, ווען מען פרעגט איהר, ווי אלט זי איז...

* * *

ניטא עפעס שטארקערעס, ווי די שוואכקייט פון א פרוי.

* * *

פריעז שאפען מארעס און מענער שאפען... געלט פאר די פרויען.

* * *

הייראט איז געגליכען צו א פראצעס אין גערעכט: איין צד בלייבט שטענדיג אומצופרידען.

* * *

מענער הייראטען אויס לאנגווייליג־קייט און פרויען — אויס ניינגעריגקייט...

* * *

דער שטארקסטער מענש איז דער, אויף וועמען מען קען זאגען, אז ער השם כעמט נארנישט קיין — שווארצע דיטען.

א מאנ'ס פילאזאפיע...

(א ניט געגראמטע מאדנע דעקלאראציע פון א מאדערנעם מאן.)

ניט זיי בייז
מיין ליבע ווייב,
פארוואס איך האב
אזוי הייס
געקושט דיין
שוועסטער'ס לייב . . .
גלויב מיר,
ס'איז די ליבע גרויסע
וואס איך האב צו דיר,
וואס האט געטריבען
מיך צו איהר . . .
פארשטעה מיך
ליבע אסתר,
זי איז דאך
דיין צווילינג שוועסטער.
האט זי אויגען
שווארצע, גרויסע,
און האר זיידענע, צארטע,
ווי די שטערען אהן א צאל
און ליפען רויטע
פונקט ווי דיינע
פון אמאל . . .
יא, מיין ווייב,
איך האב געקושט
דיין שוועסטער'ס לייב,
אבער גלויב מיר
אז געקושט האב איך
דיך און איהר . . .

א מאָדערנער מענש

שרייבט איהר?
ניין, כ'נוץ א שרייב־מאשין.
זינגט איהר?
ניין, כ'נוץ א פאטעפאָן.
פארדייט איהר ס'עסען?
ניין, כ'שלינג פילען.
באזוכט איהר קאנצערטען?
ניין, כ'האב א ראדיא.
ריכט איהר זיך צו שטארבען?
ניין, כ'האף, אז אן אויטא וועט מיך איבערפאהרען.